

POSUDEK ŠKOLITELE DIPLOMOVÉ PRÁCE

NÁZEV: *Žďárský klášter v prvních letech po jeho obnovení (1676–1705)*

135 stran textu, seznam pramenů a použité literatury, seznam zkratk, rozsáhlé textové a obrazové přílohy (přepisy pramenů, tabulky věnující se řeholníkům žďárského kláštera z různých úhlů pohledu, přetisk některých důležitých pramenů, fotografie ze žďárského klášterního areálu)

AUTORKA: Martina SCHUTOVÁ

VEDOUcí PRÁCE: PhDr. Jan Zdichynec, Ph.D.

Odevzdáno na Ústavu českých dějin FF UK v květnu 2015.

Výzkum Martiny Schutové mám možnost sledovat od roku 2009, kdy začala vymezovat téma své bakalářské práce. Od počátku bylo jasné, že půjde o cisterciáky ve Žďáru, k jejichž bývalému klášteru má autorka osobní vztah. Původně inklinovala spíše k výzkumu klášterního panství a interakcí kláštera s okolní společností. Už bakalářská práce ale přesvědčivě ukázala, že cenné prameny lze nalézt i k vnitřním životu kláštera a k samotné podstatě řeholní existence. Autorce se přitom podařilo problematiku sledovat tvůrčím a inovativním způsobem, ačkoli o žďárském klášteře bylo již mnoho napsáno a její výzkum probíhal do jisté míry paralelně s výzkumem Oldřicha Chládko o prvním zrušení žďárského kláštera.

M. Schutová, navazujíc na svou práci bakalářskou a výrazně ji prohlubujíc, představuje nosné téma obnovy zrušeného kláštera. Mohu předeslat, že diplomovou práci považuji za velmi podařenou a že se mi s autorkou vždy dobře spolupracovalo – i proto, že jsem měl možnost sledovat vznik práce v různých fázích, že jsem tedy nebyl postaven před hotovou diplomovou práci, jak se také někdy stává. Práce navíc rezonuje s mými vlastními badatelskými zájmy.

Práce je psána kultivovaně a čtivě, najdeme v ní jen minimum překlepů („rozkět“, s. 5, jistě překlepem je rok 1695 na s. 37), neobratných formulací („přepsány pomocí transkripce“, s. 7) či jazykových prohřešků (s. 16 – dílo, **jenž** bylo vydáno, s. 95 – v důsledku opatovi indispozice). Bezchybný je poznámkový aparát.¹ Místy se autorka opakuje (např. na s. 9 a 10 se opakuje myšlenka se zastíněním sledované problematiky barokním vývojem kláštera, podobně se opakuje paralela mezi osudy opatů Zaunmüllera a Scipiona, s. 65 a 46; či o nezdrárném mnichu Václavovi, snad pozdějším Vejmluvovi). Kvalitně je zpracován abstrakt v češtině i angličtině, kvalitní jsou přepisy latinských, německých i českých pramenů.² Tok vyprávění osvěžují, ale nezatěžují četné citáty, drtivou většinou přeložené z latiny či němčiny. Do klíčových slov bych snad doplnil ještě pojem „řeholní komunita“

Struktura práce je vyvážená, i když by bylo možné zkrátit samotné starší dějiny kláštera, možná předsadit záležitosti finanční před ostatní pasáže, případně vydělit zvlášť kapitolu o vztahu panovníka a kláštera: každé řešení ovšem může mít své úskalí. Rovnoměrně jsou rozloženy dílčí úseky, které jsou většinou opatřeny vždy krátkým shrnutím, což velmi usnadňuje vnímání celkem rozsáhlého textu. Každopádně autorka staví dějiny kláštera Žďár obratně do různých kontextů: celého řádu, řádové provincie, dějin obecné církve, dějin českých zemí – propojení různých perspektiv je odvážné a přitom podařené.

V úvodu M. Schutová vymezuje své cíle, i když poněkud skrovně a do jisté míry, jak to bohužel u těchto prací často bývá, spíše popisuje obsah práce, než aby nastiňovala základní otázky. Práce postupuje zcela v souladu s aktuálními trendy všestranného výzkumu o kláštirech, autorka nepředestírá jednu metodu, kterou by chtěla na práci uplatnit, spíše se nechává vést citlivě interpretovanými prameny. Práci bychom snad mohli označit jako důkladnou mikrohistorickou sondu s přesahy do prosopografie; významné je i detailní rekonstruování komunikačních sítí, v nichž klášter fungoval (organizace řádová, chropyňský plat).

Systematický a (možná až příliš) detailní je přehled relevantních pramenů, jemuž nelze nic vytknout. Diplomantka rozlišuje různé typy pramenů, je schopna pracovat s porozuměním s prameny psanými česky, německy i latinsky a často dost paleograficky náročnými, hledá zdroje ve fondech nejrozličnější provenience. Uvědomuje si nutnost opatrnosti při práci s opisy a konečně konstatuje i značné ztráty sarenší z různých archivů, k nimž pravděpodobně došlo až ve druhé polovině 20. století. Jediný nedostatek vidím v tom, že nezmiňuje fondy olomouckého biskupství, případně pražského arcibiskupství, jež by bylo třeba zohlednit

¹ Jistou nejednotnost spatřuji jen v tom, že někde autorka zachovává ve zkrácených citacích celá křestní jména, jindy píše iniciály.

² Jistě bychom i zde mohly najít drobné nedostatky, navrhuji prověřit např. čtení „gehasste“ v pozn. 248 na s. 60.

vzhledem k poloze kláštera na česko-moravském pomezí a k tomu, že žďárští mniši také spravovali fary a navzdory své exempci se museli i s diecézní mocí nějak potkávat.

Přesvědčivý je i přehled literatury, do něž zahrnuje autorka díla psaná z různých perspektiv (celořádové dějiny Augustina Sartoria, rukopisné dějiny jednotlivých řádových domů, osvícenskou tištěnou práci Otty Steinbacha či práce moderní historiografie) a věcně je hodnotí. Cenná je především dobře podložená kritika práce M. Zemka a A. Bartuška. Snad by bylo vhodné ocitovat ještě zcela aktuální číslo časopisu *Folia Historica Bohemica* (2, 2014), jež se právě řádové historiografii ve srovnávací perspektivě věnuje. Co se týče dějin Žďáru nad Sázavou a cisterciáckého řádu, je ovšem autorčin přehled úplný, včetně nejnovějších studentských prací či děl literárních historiků, kláštera a jeho kultuře věnovaných.

Přehledné je podání starší historie žďárského kláštera do jeho zrušení. Oceňuji, že je autorka sto dějiny kláštera začlenit do širšího kontextu řádových i církevních dějin českých zemí a na druhou stranu je také doplnit o různé podrobnosti z vlastního výzkumu. Pozoruhodná je sekularizace kláštera Františkem z Ditrichštejna. Co má na mysli autorka „veřejnou nevolí“ kvůli zrušení kláštera?

Do značné míry nový je výklad o organizačních rámcích reformy cisterciáků v českých zemích (s. 37 sq.). Domnívám se, že provincie a vikariáty spíše reagovaly na již narušené filiate, než že by je samy rušily. Může autorka doložit přímý vliv generálního opata na žďárský vývoj v 17. století (s. 40)? Pasáž je opět možná poněkud příliš podrobná, osoby vikářů 16. století nemají přímý vztah ke žďárské problematice, snad by bylo vhodnější jejich medailonky dát do přílohy této práce. Seznam vikářů navíc končí poněkud abruptně osobností Littweriga. Domnívám se, že provinční kapituly cisterciáků se nescházely ve zbraslavském klášteře, ale v pražském domě zbraslavských cisterciáků. Tyto tři pasáže – o provinčních vikářích, kapitulách a statutech – se dosti prostupují a místy opakují; je otázka, zda by nebylo na tomto místě vhodnější prostě časové řazení.

Cenné je pojednání o vedení klášterů a funkci opata – nevím o tom, že by v česky psané literatuře existovalo podobné souhledné pojednání o představených a způsobech jejich volby, přičemž autorka citlivě shrnuje jeho úkoly církevní i světské a srovnává žďárskou materii se situací v jiných klášterech vikariátu. Jeho význam mírně snižuje pouze to, že se autorka opírá pouze o provinční statuta cisterciáků, nikoli však o legislativu tridentskou či celořádovou, i když se všechny tyto předpisy samozřejmě prolínaly. Zasahoval panovník přímo do opatských voleb i ve Žďáru? Pokud mluvíme o panovníkovi v souvislosti s kláštéry, užíval bych raději titulu „král“ než „císař“ (Leopold I. a další vystupovali v českých zemích z titulu českého krále, i když císařský titul byl jejich nejvyšší). Zajímavé by bylo také na příkladu žďárského kláštera sledovat, kdy se tu začali prosazovat císařští komisaři při opatské volbě.

Naprosto pozoruhodný je výklad o nemoci opata Benedikta a o obtížích spjatých s jeho odvoláním: podobně detailně ilustrovaných kauz z českých klášterů doby barokní známe zatím jen málo, navíc je podán čtivě a s využitím všech dostupných pramenů. Ve čtvrtém oddílu zase autorka postupuje jinak: analyzuje dostupné informace ke složení konventu, který byl dlouho nestabilní a potřeboval osobní oporu z jiných klášterů. Vnitřní poměry potom dokresluje obratnou interpretací vzácně dochovaného vizitačního protokolu z roku 1688, kde mj. může využít i svou perfektní znalost klášterního areálu, ale opět i znalost literatury. Cenný je i rozbor tzv. chropyňského platu, který by bylo dobré v budoucnu propojit s důslednější analýzou hospodářských poměrů na klášterním panství. Dílčí kauza je opět dobře zobecnitelná – ukazuje složité peripetie obnovování zrušeného kláštera (čtenář se nemůže bránit dojmu, že nespravedlivě zrušeného).

V závěru autorka jasně shrnuje výsledky, k nimž dospěla, ale naznačuje i další možnosti výzkumu; pozitivní vyznění práce jen dokreslují četné a bohaté přílohy, které ilustrují jednak seznam řeholníků či výlohy při volbě opata; původ řeholníků (příloha č. XIII) by snad mohl být identifikován se současnými místními jmény, snad by bylo cenné vydat i část analyzovaného vizitačního protokolu. Úctyhodný je seznam pramenů a literatury; dílo Sartoriovo a Steinbachovo by bylo vhodné vyčlenit zvlášť, mimo literaturu. V seznamu literatury naopak chybějí některé položky (např. citované práce Franze Machilka). Seznam literatury jen ukazuje, že nejlépe je v našem prostoru tradiční prozkoumán cisterciácký řád: srovnání žďárské kauzy s jinými řády, nebo alespoň s Osekem, se přímo nabízí.

Martina Schutová se dokáže obratně pohybovat v různých tematických spjatých s dějinami kláštera: vyzná se v otázkách řeholního života a každodennosti, církevní organizace i ekonomického vývoje, dokáže vykládat živě o ekonomických záležitostech, analyzovat personální složení či vyprávět příběh umírajícího opata, přičemž na každou z odlišných problematik dokáže použít vhodný přístup. Nezapomíná, že každý klášter byl vždy i součástí společnosti. Zná potřebnou sekundární literaturu a na její výsledky dokáže naroubovat vlastní práci s primárními, často dosud ještě nevyužitými prameny. Domnívám se, že práce daleko překračuje požadavky kladené na tento typ práce. Rezonuje s aktuálním badáním a přímo vybízí k dalšímu výzkumu: bez rozpaků ji doporučuji k obhajobě se známkou výborně.